

مدارس دینی کربلا

محمد داعی الحق قرشی | ترجمه: حسین ریحانی

۱. مدرسه بادکوبه

این مدرسه که بین حرم مطهر امام حسین (علیه السلام) و حرم قمر بنی هاشم (علیه السلام) قرار گرفته، در ابتدا فقط یک طبقه داشت، ولی بعدها شیخ حسن نائینی به کمک تجار کویتی، طبقه دوم را نیز بنا کرد و کتابخانه آن را وسعت خاصی بخشید و علما و حتی تاجران کتاب‌های نفیسی که پیش خود داشتند را وقف این کتابخانه کردند.

اساتید مدرسه

الف. آیت الله حاج شیخ محمد شاهرودی، پدر مورخ بزرگ و ادیب توانا شیخ نورالدین شاهرودی و علامه شیخ مهدی شاهرودی و عموی واعظ معروف شیخ مرتضی و شیخ حسن شاهرودی می باشد.

ب. آیت الله شیخ محمد کلباسی، پدر نویسنده متتبع حاج شیخ صادق کلباسی، صاحب موسوعه گران سنگ امام حسین (علیه السلام) (دائرة المعارف الحسينية) موسوعه ای که به صدها جلد می رسد.

ج. آیت الله حاج سید محمد کاظم مدرسی، داماد آیت الله العظمی میرزا مهدی حسینی شیرازی. خاندان شیرازی از ابتدا تا کنون مایه افتخار اسلام و مسلمین بوده و همواره بر پیشانی تاریخ معاصر اسلام و جهان درخشیده اند.

۴. آیت الله حاج سید محمد تقی حسینی مدرسی که امروز یکی از علمای سترگ است و مدارس علمیه کربلا همچون مدرسه امام جواد (علیه السلام)، مدرسه حضرت قائم (عج) و مدرسه حضرت زینب کبری (علیه السلام) از وجود او بهره ها می برند.

۸. آیت الله شیخ محمد الهاجری، از مدرسین موفق مدرسه که دوران طلبگی خویش را نیز در همان مدرسه گذرانده بود.

۹. آیت الله سید عبدالرضا شهرستانی، صاحب امتیاز مجله «الثقافة الدينية» که به صورت ماهانه منتشر می شد و بعضی ها آن را تعطیل کردند. سید عبدالرضا سپس به تدریس فقه پرداخت و در حرم مطهر امام حسین (علیه السلام) و در نزدیکی مرقد حبیب بن مظاهر امامت نماز را بر عهده گرفت؛ حجت الاسلام والمسلمین سید جواد شهرستانی داماد آیت الله العظمی سیستانی فرزند ایشان است.

سید عبدالرضا شهرستانی، صاحب امتیاز مجله «الثقافة الدينية» که به صورت ماهانه منتشر می شد و بعضی ها آن را تعطیل کردند. سید عبدالرضا سپس به تدریس فقه پرداخت و در حرم مطهر امام حسین (علیه السلام) و در نزدیکی مرقد حبیب بن مظاهر امامت نماز را بر عهده گرفت.

۱۰. شیخ محمد حسین اعلمی که به انتصاب آیت‌الله العظمی بروجردی، مدرس سطح در حوزه علمیه کربلا بود، ایشان به همراه برادرش شیخ محمد حسن «مؤسسه اعلمی» را در بیروت تأسیس کردند و به نشر معارف و علوم اهل بیت علیهم‌السلام همت گماشتند.

طلاب مدرسه

محمدعلی داعی الحق (نویسنده همین مقاله)، سید محمود اصفهانی، شیخ جابر عفحای، سید صادق علامه، شیخ محمدجواد معرفت، شیخ غلامحسین یزدی، میرزا علی تبریزی، شیخ محمود دانشی، سید حسن خراسانی، سید عباس کاشانی، سید مصطفی فائزی و

۲. مدرسه هندیّه

این مدرسه در نزدیکی طاق زعفرانیّه واقع شده است. متولی آن شیخ جعفر رشدی بود که در این مدرسه تدریس نحو و صرف و منطق و بلاغت و فقه و اصول را به راه انداخت. ایشان بر آموزش دقیق نحو بسیار مصرّ بود و به همین دلیل فارغ‌التحصیلان این مدرسه، هر یک متخصص در ادبیات عرب بودند.

اساتید و طلاب مدرسه

الف. آیت‌الله سید اسدالله اصفهانی که تدریس فقه و فلسفه اسلامی داشت؛
ب. سید مصطفی اعتماد که تدریس اصول فقه داشت و من قوانین را نزد او خواندم؛
ج. شیخ محمدرضا اصفهانی که تدریس کلام داشت و باب حادی عشر را نیز از ایشان استفاده کردم؛
د. شیخ صادق واعظ، که تدریس ادبیات عرب می‌نمود و کتاب «مغنی اللیب» ابن هشام را نزد ایشان شاگردی کردم؛
هـ. شیخ محمدهادی معرفت که بلاغت را تدریس می‌کرد و مطول را از بیانات ایشان بهره بردم. البته به طور خصوصی کتاب «شرح شمسیه» در منطق را نیز از مرحوم حاج شیخ محمدهادی معرفت فرا گرفتم.

۳. مدرسه بعثت

این مدرسه در ابتدای بازار بزرگ نجارها در بین الحرمین واقع شده و حجت‌الاسلام سید محمدعلی طباطبایی تولیت آن را بر عهده داشت که مردی فاضل و باوقار بود. در ابتدا مرحوم آیت‌الله العظمی حاج آقا حسین قمی بر اداره مدرسه نظارت داشت، ولی بعد از فوت ایشان، آیت‌الله میرزا مهدی شیرازی اداره مدرسه را به دست گرفت. آیت‌الله شیرازی در ضمن،

امامت جماعت مسجد تُرک، واقع در محله عباسیه را نیز بر عهده داشت.

از طلاب موفق این مدرسه می‌توان از سید محمدعلی طبسی یاد کرد که در درس و بحث بسیار پرکار بود و مدیر مسئول مجله «ذکریات المعصومین (علیه السلام)» شد. این مجله، ماهنامه‌ای بود که حزب بعث عراق از انتشار آن جلوگیری کرد و اموال منقول و غیرمنقول دفتر مجله مصادره و سید محمدعلی تبعید شد. سید محمدعلی بحرانی و دو برادرش سید عمادالدین و سید علاءالدین که طلایه‌داران تفکر جهادی در امر تألیف و نگارش بودند را نیز صدام دستگیر کرد و به شهادت رساند.

۴. مدرسه سلیمیه

مدرسه سلیمیه در کوچه پشتی بازار بزرگ تجار کربلا، مقابل مسجد آیت‌الله سید علی طباطبایی، صاحب «ریاض المسائل» معروف به «مسجد عطارها» واقع شده است. متولی این مدرسه، علامه سید محمدعلی طباطبایی، نوه صاحب ریاض بود.

از بزرگان دیگر این مدرسه می‌توان به آیت‌الله سید محسن کشمیری جلالی اشاره کرد. سید محمدتقی، سید محمد حسین، سید محمدرضا و سید محمد جلالی که امروز همگی از بزرگان حوزه علمیه هستند، فرزندان سید محسن جلالی کشمیری می‌باشند. سید محمد کشمیری استاد نحو من بود؛ سپس به اتفاق ایشان به درس شیخ جعفر رشدی می‌رفتیم. شیخ جعفر، وکیل آیت‌الله العظمی سید محسن حکیم بود که توسط بعث عراق دستگیر و زندانی شد و پس از مدتی او را به شهادت رساندند. سید محمد جلالی کشمیری عالمی بود که حقیقتاً جز از خدا نمی‌ترسید. قلمی زیبا و بیانی قوی داشت و تمام تلاشش این بود که گفتارش به مصلحت اسلام و مسلمین باشد. پدرش مرحوم سید محسن، مدرس فقه و اصول و عقاید بود و امامت جماعت حرم حضرت ابوالفضل (علیه السلام) را بر عهده داشت.

مدرسه سلیمیه در کوچه پشتی بازار بزرگ تجار کربلا، مقابل مسجد آیت‌الله سید علی طباطبایی، صاحب «ریاض المسائل» معروف به «مسجد عطارها» واقع شده است. متولی این مدرسه، علامه سید محمدعلی طباطبایی، نوه صاحب ریاض بود.

یکی دیگر از بزرگان مدرسه سلیمیه شیخ عبدالرضا صفحی بود که چند سال در درس ایشان شرکت کردم و او را بسیار سلیم النفس و عالم یافتم. نماز را در مسجد حاج صالح امامت می‌کرد. ایشان نیز به دست صدام به شهادت رسید.

یکی دیگر از بزرگان مدرسه سلیمیه شیخ عبدالرضا صحفی بود که چند سال در درس ایشان شرکت کردم و او را بسیار سلیم النفس و عالم یافتم. نماز را در مسجد حاج صالح امامت می‌کرد. ایشان نیز به دست صدام به شهادت رسید. همچنین واعظ جلیل‌القدر و عالم عامل، مرحوم سید حسن مصباح - که زمانی به دلایلی شغل خیاطی پیشه کرد و پارچه می‌فروخت - مدیر مسئول مجله «صوت المبلغین» بود که در کربلا منتشر می‌شد و شخصیت‌هایی مانند شیخ عبدالزهره کعبی و مرحوم شیخ هادی خفاجی و شیخ صادق واعظ و شیخ محمد کاظم یزدی مقالاتی در آن می‌نوشتند و به شکل ماهنامه منتشر می‌شد که صدام آن را متوقف کرد. شیخ محمدرضا مظفر^۲ نیز در این مدرسه مشغول به تدریس و تألیف و سخنرانی بود.

۵. مدرسه مهدیه

این مدرسه در کوچه مقابل حمام حاج غلامرضا واقع شده و مسکن طلاب عرب و غیرعرب بود. در این مدرسه، بزرگانی همچون شیخ عبدالحسین تمیمی حضور داشتند. او مردی فاضل و عالم بود و در لغت عرب و فقه و تاریخ صاحب‌نظر. از مباحثی که میان ما به وجود آمد، پی به فضل و دانش ایشان بردم؛ با این که از نظر سنی کوچک‌تر از ما بود.

۶. مدرسه حسینه

این مدرسه نزدیک صحن حرم حضرت عباس (ع) قرار گرفته و مؤسس آن واعظ توانا شیخ محمد حسن نائینی، برادرزاده و داماد استاد خط و قرائت قرآن شیخ علی اکبر نائینی بود. از محصلین این مدرسه می‌توان از این افراد نام برد:

سید محسن جلالی؛ محمد علی داعی الحق (نویسنده این مقاله)؛ شیخ محمدصادق محمودی که کفایه را نزد او خواندم؛ شیخ عبدالرسول واعظی که تألیفات فراوان داشت؛ آیت‌الله شیخ محمد علی سیبویه که فقه و اصول تدریس می‌کرد و حجره‌اش در حرم مطهر ابوالفضل العباس (ع) بود و ریاض المسائل و قوانین و تفسیر تدریس می‌کرد و من همراه شیخ عبدالرضا در درس ایشان شرکت می‌کردیم. آیت‌الله شیخ محمدعلی سیبویه نمونه یک عالم باتقوا و مهذب بود و ملامت ملامت‌کنندگان در او تأثیر نداشت. در راه خدا مجاهدت می‌کرد و بدون مسامحه علیه باطل سخن می‌گفت. قسمتی از مغنی البیب را در نزد فرزندش شیخ محمدحسین سیبویه که اکنون در مشهد مقدس ساکن است، خواندم.

۷. مدرسه مجاهد

این مدرسه در وسط بازار بزرگ تجار واقع شده و متولی آن سید محمدعلی صافی بود.

یکی از بزرگان حاضر در این مدرسه علامه شیخ عباس محرر بود که دو فرزند فاضل داشت: یکی استاد جعفر صافی، داماد آیت‌الله سید محمدصادق قزوینی (پدر واعظ معروف سید مرتضی قزوینی) بود، استاد جعفر، مدیر بانکی در کربلا بود و البته شعر نیز می‌سرود و دیگری استاد مهدی صافی سر دبیر مجله «اللجنة الدينية الادبية» بود که به شکل ماهنامه منتشر می‌شد و اعضای تحریریه آن شهید سید حسن شیرازی، مرتضی وهاب، سید محمد مصباح و شیخ صالح خفاجی بودند. از بزرگان این مدرسه عبدالحسین بیضانی، عالم با تقوا و فقیه وارسته بود. ایشان در جمعیت خیرین که در رأس آن سید صدرالدین شهرستانی بود، تدریس فقه داشت. این جانب به همراه فرزندش دکتر عبدالجواد بیضانی در دانشکده امام حسین (علیه السلام) تدریس زبان عربی و فقه داشتیم.

۸. مدرسه شریف العلماء

این مدرسه در خیابان قبله حرم مطهر امام حسین (علیه السلام) در انتهای کوچه گدا علی واقع شده است. شیخ باقر دامغانی و کیل آیت‌الله سید محسن حکیم متولی این مدرسه بود. شیخ باقر دو فرزند داشت: یکی شیخ صادق دامغانی که فقه و زبان عربی را به خوبی آموخت و خطیب توانایی شد و دیگری شیخ رضا دامغانی بود.

۹. مدرسه آیت‌الله بروجردی

این مدرسه در خیابان مخیم، نزدیک قهوه‌خانه صراف واقع شده است و مدیر آن سید عبدالرضا شهرستانی بود. او از این جانب و سید عزالدین محمدی درخواست کرد که به آن مدرسه برویم و به هریک از ما حجره‌ای در آن مدرسه داد، ولی حملات بعثی‌ها به حوزه علمیه، مجالی برای سید عبدالرضا نگذاشت تا بتواند این مدرسه را به جایگاهی که شایسته آن بود برساند. با این که مدرسه از نظر مهندسی آن زمان در حد خوبی بود، صدامی‌ها به بهانه توسعه خیابان با خاک یکسانش کردند.

۱۰. مدرسه میرزا کریم خان

این مدرسه در منطقه عباسیه شرقیه واقع شد و دارای مسجد بزرگی است که آیت‌الله محمدرضا اصفهانی در آن نماز جمعه را اقامه می‌کرد. از بزرگان ساکن در این مدرسه، شیخ عبدالزهرای کعبی بود که آگاهی کامل به زبان عربی و فقه داشت. وی بی‌پرده و صریح سخن می‌گفت تا این که سرانجام با توطئه بعثی‌ها، در مجلس خطابه‌ای، با خوردن قهوه سمی که برایش آورده بودند، مسموم شد و بدرود حیات گفت.